

„Kreisauer Kreis“

„Będziemy powieszni ponieważ myśleliśmy wspólnie”
James von Moltke

Słowo wstępne:

Nazwa „Kreisauer Kreis“ została przypisana później przez Gestapo temu określonemu kręgowi osób. Wykryto to podczas śledztwa przeciwko sprzysiężonym 20 czerwca 1944 roku.

Kreisau jest małą miejscowością w Polsce położoną w pobliżu Breslau- dzisiejszego Wrocławia.

Cele

Wyżej wspomniany „Kreisauer Kreis“ mógł oznaczać społeczną grupę powstańczą. Członkowie tej grupy jednoczyli przeciwników Hitlera i jego reżimu a głównym celem ich działalności było stworzenie nowego ładu polityczno- społecznego w Niemczech i w Europie po wspólnym obaleniu faszyzmu. Środki jakimi ten cel miało się osiągnąć były różnorodne. Moltke z zawodu prawnik wspólnie z Peterem Yorckem von Wartenberg byli zdania, że Niemcy powinni wrócić z powrotem do państwa prawa. Głoszony przez nich nowy ład polityczny powinien opierać się na podstawach demokratycznego państwa prawnego i tym samym tworzyć małą jedność podobną do systemu federalistycznego. Było to możliwe jedynie przy zachowaniu następujących zasad:

- Przywrócenia państwa prawa
- Gwarancji wolności wiary i wyznania
- Przestrzegania praw człowieka
- Przestrzegania prawa pracy i własności
- Politycznego współdecydowania także w sprawach gospodarczych
- Samostanowienia i odpowiedzialności
- Wzmocnienia roli rodziny

Członkowie

Głosiciele tej idei a było ich około 20 osób byli pod wpływem chrześcijańsko- socjalno-moralnej szkoły. Ich celem jednak nie było stworzenie państwa chrześcijańskiego. Ludzie ci pochodzili z różnych grup społecznych dlatego między nimi można było spotkać osobowości z kręgu robotniczego, szlachetnie urodzonych jak i przedstawicieli kościoła katolickiego oraz protestanckiego.

Wśród nich byli jednak tacy, którzy odegrali szczególną rolę. Do nich zaliczamy m.in. Helmutha Jamesa Grafa von Moltke (1907 – 1944) und Petera Grafa Yorcka von Wartenburg (1904 – 1944). Ich głównym punktem spotkań były Rittergut Kreisau jak i mieszkanie od Moltke w Berlinie.

Różnorodne wpływy

Niektórzy przynależni do grupy „Kreises“ zblizali się w swych poglądach do gospodarki demokratycznej, w wyniku czego rozszerzyły się kontakty z socjaldemokratami i innymi przedstawicielami kręgów socjalistycznych jak np. dawnym posłem Reichstagu partii SPD-Julisem Leberem (1891 – 1944), Wilhelmem Leuschnerem (1890 -1944) i innymi. Dialog z kręgami komunistycznymi ze względu na konserwatywne poglądy większości członków został odrzucony. Widoczne też były ślady żwawej wymiany informacji między opozycyjnymi kręgami kościoła zarówno ewangelickiego jak i katolickiego. Można tu wymienić obok Alfreda Delpa (1907 - 1945) i Adolfa Reichweina (1898 -1944) także biskupa Preysinga (Berlin), Kardynała Faulhabera (München), biskupa Dietza (Fulda) i Wurma (Stuttgart). Powody dla których powyżsi wspierali te działania były różnorodne. Przypuszczano jednak, że jedną z przyczyn było niedostateczne wsparcie elity oraz zmierzch dyktatury nazistów.

Spotkania „Koła“

Spotkania osób należących do „Koła“ odbywały się w małych grupach przez co krąg członków był bardziej przejrzysty. W sumie doszło do trzech dużych spotkań „Koła”

W dniach od 22- 25 maja 1942 roku odbyło się pierwsze posiedzenie. Członkowie spotkali się w zacisznym i daleko oddalnym miejscu. Po przedstawieniu porządku obrad i tematów, które podczas posiedzenia będą poruszane (np. reforma szkolnictwa wyższego, stosunek Kościoła katolickiego i ewangelickiego i jego rola w państwie) rozgorzały żwawe dyskusje.

Drugie posiedzenie odbyło się w okresie od 16-18 października 1942 roku. W centrum porządku obrad stały następujące kwestie: ustrój konstytucyjny państwa i porządek gospodarczy. W szczególności poruszono tematy wzmocnienia władzy terytorialnej-samorządowej i federalny podział państwa.

Ostatnie posiedzenie „Koła“ odbyło się 12 czerwca 1942 roku i trwało jak zwykle 3 dni. W międzyczasie stało się jasne, że wśród członków „Kreises” znajdują się dawni zbrodniarzy SS i Wehrmachtu. Podczas tego posiedzenia kontynuowano dyskusje dotyczące nowego porządku gospodarczego. Następnie został poddany dyskusji temat ukarania osób, które shańbiły kraj poprzez czynne uczestnictwo w zbrodniach nazistowskich. Wszystko to zostało zaprotokołowane.

Wyniki wszystkich 3 posiedzeń „Koła“ zostały spisane.

Główne zasady nowego porządku, które podczas tych posiedzeń zostały poruszone mają charakter programowy. Są tam ujęte wzmarki mi.in o środkach jakie powinny zostać przedsięwzięte po obaleniu faszystowskiego reżimu.

Militarne wsparcie tak czy nie?

Podczas gdy James von Moltke sprzeciwił się zamachowi na Hitlera doszło do powstania. Celem Moltke było zmuszenie Hitlera i nazistów do odwrotu i późniejszego pociągnięcia ich do odpowiedzialności. Większość członków „Koła” uważało to za mało realistyczne.

Koniec

W styczniu 1944 roku Moltke ostrzegł swojego przyjaciela Otto Carla Kiepa przed czekającym go aresztowaniem. Z powodu tego sam został zatrzymany przez Gestapo. Członkowie „Koła” mogliby utrzymywać kontakt z Moltke jednak nie było to możliwe bo starania o jego zwolnienie z aresztu nie powiodły się. Liczba członków „Koła” stopniowo topniała. Niektórzy przyłączyli się do grupy Stauffenberga, z którym już poprzednio współpracowali. Szczególnie silnie współpracowali z grupą Stauffenberga Yorck und Haubach, którzy planowali wspólnie przewrót.

Obok tych dwóch znanych nazwisk w przygotowaniach do przewrotu 20 czerwca 1944 roku aktywnie brali udział także Haeften, Trott, Reichwein, Leber, Gerstenmaier, van Husen, Lukasczek und Steltzer. Po porażce ataku na Hitlera kilka członków z kregu zostało aresztowanych. Dzięki pomocy i wsparciu proboszcza więziennego udawało się aresztowanym kontaktować ze światem zewnętrznym co ułatwiło wzajemne uzgadnianie linii obrony podczas procesu. Wszyscy zgodzili się zaprzeczać uczestnictwu przy przewrocie i przyjmując pozycje odwrotu. Ta strategia obrończa podczas sądowego procesu prowadzonego przez sędziego Rolanda Freislera nie była udana. W sumie 7 kar śmierci między innymi także Moltke został powieszony.

A dziś?

Od 1989 roku mienie Kreisau mieści w polskiej wsi Krzyżowa i stanowi międzynarodowy punkt spotkań młodzieży. Wystawa pamiątek z tamtego okresu w szczególności powstań 20 wieku i ruchu „Kreisauer Kreis” znajduje się w dawnym zamku. Odbywające się tam międzynarodowe spotkania młodych mają na celu pielęgnowanie kontaktów między ludźmi pochodzącymi z różnorodnych socjalnych, kulturowych i religijnych grup społecznych i zacieśnienie współpracy między wschodnią i zachodnią Europą.

1 <http://www.krzyzowa.pl>

2 Mammach, Klaus: Widerstand 1939-1945. Geschichte der deutschen antifaschistischen Widerstandsbewegung im Inland und in der Emigration. Akademie-Verlag Berlin. 1987

3 Steinbach, Peter: Widerstand in Deutschland 1933-1945: ein historisches Lesebuch. Die Deutsche Bibliothek, München 1997

4 Karpen, Ulrich: Europas Zukunft. Vorstellungen des Kreisauer Kreises um Helmuth James Graf von Moltke. C. F. Müller Verlagsgruppe Hüthig Jehle Rehm GmbH, 2005

5 <http://www.dhm.de/lemo/html/nazi/widerstand/kreisauer/>

6 Mammach, Klaus: Widerstand 1939-1945. Geschichte der deutschen antifaschistischen Widerstandsbewegung im Inland und in der Emigration. Akademie-Verlag Berlin. 1987

7 Mammach, Klaus: Widerstand 1939-1945. Geschichte der deutschen antifaschistischen Widerstandsbewegung im Inland und in der Emigration. Akademie-Verlag Berlin. 1987

8 Weber/ Pfäntner, Vom 2. Weltkrieg bis zur Gegenwart, 1995

9 <http://www.kreisau.de/kreisauer-kreis/schriften/grundsatz/bestrafung-rechtsschaender.html>

[10](http://www.dhm.de/lemo/html/nazi/widerstand/kreisauer/) <http://www.dhm.de/lemo/html/nazi/widerstand/kreisauer/>

[11](#) van Roon: *Neuordnung*, S. 289

[12](#) Winterhager: *Kreisauer Kreis*, S. 176

[13](http://www.bpb.de/izpb/10385/widerstand-traditioneller-eliten?p=all) <http://www.bpb.de/izpb/10385/widerstand-traditioneller-eliten?p=all>